

Katılımcı Uygulama Pratikleri Geliştirmek Üzerine Bir Deneyim: Gençlerle Geleceği Tasarlamak

“Geleceğin Kentleri” kavramı ortaya çıkışından itibaren kentlerin şekillenmesinde önemli rol oynayan fiziksel, toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve idari faktörler üzerinden incelenerek kent kavramının da yeni anlamlar taşımaya başlamasına neden oluyor. Gelecek tahayyüllerinin toplum, mekân ve teknoloji ekseninde yeniden tasarlandığı bu dönemde kentleri ve mekânları yeniden düşünürken, İstanbul’u odağa alan bir atölye serisi düzenlendi.

İPA Enstitü / İstanbul Planlama Ajansı

Kentsel alanların yaşam için ihtiyaç duyulan birçok unsuru içerisinde bulundurması insanların kentsel mekânda yaşamayı daha çok tercih etmelerine neden olmaktadır. Dünya ölçeğinde şehirlere olan göçün ve nüfus artışının hız kazanması süreci incelendiğinde 1950 yılında dünya nüfusunun yaklaşık %30'luk kısmının kentlerde yaşadığı, bu oranın 2010 yılında %50'ye yükseldiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda 2030 yılında dünya nüfusunun %60'ının, 2050 yılında ise %70'inin şehirlerde yaşayacağı tahmin ediliyor.¹ Kent merkezlerinde artan yoğunluk nedeniyle tarihsel, doğal ve kültürel dokunun kaybolma tehlikesi altında olması, toplumsal ayrışmanın derinleşmesi, ulaşım sorunu, uygun fiyatlı konut eksikliği, suç oranlarındaki artış, temiz suya ve enerji kaynaklarına erişimde yaşanan sorunlar ve buna bağlı olarak kentsel yaşam kalitesinin azalması gibi olumsuz durumlar ortaya çıkıyor.

Kentleşmenin hız kesmeden arttığı bu süreçte şehirlerin geleceğine dair yapılan çalışmalar küresel ölçekte büyük

önem kazanıyor. Dünya üzerinde fiziksel sınırlardan çok daha fazlasını ifade eden, kendi özgün kimlikleriyle var olması gereken şehirler, sahip oldukları organik dokuyu yansıtmak amacıyla gelecek vizyonlarını şekillendiriyor. Özgün yapı, sahip olunan fiziksel ve ekonomik fırsatlar, karşılaşılan zorlukların çözülebilmeye kapasitesi gibi hususlar şehirlerin dünya ölçeğinde edindikleri konumda belirleyici bir rol oynuyor. Bu doğrultuda, yapılan araştırmalar ve politika uygulamaları göz önüne alındığında kentlerin özgün gelecek vizyonlarını doğal kaynakların kullanımı ve iklim krizi (i), teknoloji ve akıllı şehir uygulamaları (ii), erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım (iii) ve toplumsal katılım, kent yönetimi, ekonomik ve toplumsal gelişmeler (iv) olmak üzere dört temel başlığa odaklandığı görülmüyor.

“Geleceğin Kentleri” kavramı, günümüzde sıkça tartışılan ve bilimsel literatürde geniş yer bulan bir olgu olarak öne çıkıyor. Geleceğin kentleri kavramı ortaya çıkışından itibaren kentlerin

şekillenmesinde önemli rol oynayan fiziksel, toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve idari faktörler üzerinden incelenerek kent kavramının da yeni anlamlar taşımaya başlamasına neden oluyor. Buna ek olarak, zaman içerisinde ekonomik, sosyokültürel ve politik alanlarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak bireylerin ihtiyaç ve taleplerinde yaşanan değişimler, mekânların da bu doğrultuda yeniden üretilmesini beraberinde getiriyor. Gelecek tahayyüllerinin toplum, mekân ve teknoloji ekseninde yeniden tasarlandığı bu dönemde kentleri ve mekânları yeniden düşünürken, İstanbul’u odağa alan bir atölye serisi oluşturuldu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı İstanbul Planlama Ajansı tarafından Müze Gazhane ve İstanbul Kent Konseyi iş birliğiyle yürütülen “Geleceği Tasarlamak: Disiplinler Arası Bir Öğrenme Deneyimi” atölye serisi seçilen 30 öğrenci ile birlikte 21 Eylül’de başladı. Beş gün süren atölye serisi, 5 moderatör, 12 mentör, 14 konuşmacının katılımıyla gerçekleşti.

Fotoğraf İstanbul Planlama Ajansı Arşivi

“Geleceği Tasarlamak: Disiplinler Arası Bir Öğrenme Deneyimi” atölye serisi ile “Geleceğin Kentleri” kavramı iklim krizi - dayanıklı şehirler, teknoloji - akıllı şehirler, erişilebilirlik - ulaşım ve katılımcılık - demokratik kent yönetimi olmak üzere dört modüle tartışıldı ve bu kapsamda her modülde konuya ilişkin gelecek senaryoları ve proje önerileri üretildi. Son modül olan beşinci modülde ise dört gün boyunca tartışılan konular ve önerilerin değerlendirildiği bir forum gerçekleştirildi.

Modül 1: İklim Krizi, Dayanıklı Şehirler²

Kentsel büyümenin ortaya çıkardığı ve geleceğin kentlerine ilişkin yapılan tartışmalarda öne çıkan konulardan biri iklim krizi ve dayanıklı şehirler. Her geçen gün etkileri daha fazla hissedilen iklim değişikliği karşısında şehirler oldukça savunmasız durumda olduğu söylenebilir. Özellikle son dönemlerde karşı karşıya kalınan doğal afetler konu ile ilgili çalışmaların önemini gözler önüne sermeye devam etmekte. Dolayısıyla, şehirlerin gelecekte karşı karşıya

kalınabilecek olası krizlerde sosyal, ekonomik ve fiziksel zararlardan korunabilmesi adına dayanıklı şehirler olarak kurgulanmaları elzem görülmüyor.

21 Eylül’de gerçekleşen “İklim Krizi, Dayanıklı Şehirler” başlıklı birinci modül; iklim krizine karşı dayanıklı şehirler olmak ve İstanbul İklim Eylem Planı tartışmalarıyla başladı. 10’ar kişilik üç gruba ayrılan katılımcılar; iklim değişikliğini ve olası sonuçlarını tartışarak ürettikleri senaryolar üretti. Birinci grup kullanıcı deneyimini temel alan teknoloji tabanlı bir kültür-sanat projesi şekillendirirken ikinci grup İstanbul’un geleceğini iklim krizi ve dayanıklılık eksenine ele alarak bir eylem planı ortaya koydu. Üçüncü grup ise ekoloji, gıda/tarım, rekreasyon/park temelinde bir alan tasarladı. Grupların önerilerini birlikte tartışmalarıyla sonlanırken farklı yaklaşımlar içindeki temel görülen eksiklikler (örneğin enerji kaynakları, su yönetimi vb.) ele alındı. Tüm senaryoların ortak ve öne çıkan noktaları ise sadece teknolojik çözümlere yaslanılmaması, iklim değişikliğinden olumsuz

etkilenecek toplumsal grupların dikkate alınması, tartışmanın kent ölçeğine tutulması ve hedeflerin aşamalı olarak kısa, orta ve uzun vade biçiminde ortaya koyulması oldu.

Modül 2: Teknoloji, Akıllı Kentler³

Kentleşme oranlarının yükselmesi, nüfus artışı ve hızla tükenen kaynaklar karşısında gelişen teknolojinin yardımıyla çözümler bulunması, akıllı yaklaşımların benimsenmesi bir zorunluluk haline gelmeye başladı. Bu çerçevede, “Geleceğin Kentleri” olgusuna dair çeşitli platformlarda sürdürülen tartışmalar tarih boyunca yeniliğin merkezi konumunda bulunan, stratejileri ve hedefleri ile geleceğin nasıl olacağına dair ipuçları veren şehirleri odağına almakta. Bu bağlamda şehirler, inovasyon ve teknolojik ilerlemenin gerçekleştiği kilit yerler olarak ön plana çıkıyor. Geleceğin kentleri bu anlamda, ulaşım ve hareketlilikten vatandaş katılımına kadar çok çeşitli alanlarda yeni teknolojileri uygulayarak geleceğini belirleyecek ve yeni kent kurgularını bu doğrultuda şekillendirecektir. Bu durumda

Fotoğraflar İstanbul Planlama Ajansı Arşivi

geleceğin kentlerinde teknolojik gelişmeler toplumsal yapıya uygun, toplumun ihtiyaçlarını ön plana koyacak şekilde ilerleme sağlamalıdır.

23 Eylül'de gerçekleşen "Teknoloji, Akıllı Şehirler" başlıklı ikinci modül; girişimcilik ve yenilikçilik ekseninde, güvenlik, ulaşım ve yönetime katılım gibi kent hizmetlerinde akıllı çözümlere yönelik etkileyci örneklerin sunulması, teknolojik altyapı, eşitsizliklerle mücadelede beşeri kaynakların etkin kullanımı ve iş birliği yorumlarıyla çok boyutlu akıllı kent bileşenlerinin aktarılması ve son olarak İBB bünyesinde uygulanan ve üzerinde çalışılan teknolojik hizmetler ve akıllı kent kavramından geleceğin kentleri başlığına geçişi ile ilgili değerlendirmelerle başladı. Bu tartışmalar ışığında, kentte bir arada eylem geliştirme, dayanışma ve mahallede farkındalık geliştirme hedefi ile diğerinde kentlin farklı bölgelerinde farklı duyuların yerinde sanal haritalanmasına olanak sağlayan ve kentlin tanıtımına, kültürüne ve mirasına hizmet etme hedefine vurgu yapan "Komşu Komşu" ve "İstanbul Deneyimi" adlarında iki mobil uygulama geliştirdi. Bir diğer grup ise enerji ve konut krizini, ödül sistemi ile sürdürülebilir çözümleri destekleyen ve takip sistemi ile akıllı izleme olanağı sunan "Yeşil Hareket/Akıllı Çözüm" başlıklı bir kampanya önerisi geliştirdi. Tüm bu önerilerde akıllı çözümleri kent hizmetlerinde ve planlamada kullanılan teknolojik çözümlerin farklı boyutlarını karşılayabildiği görülmektedir.

Modül 3: Erişilebilirlik, Ulaşım⁴

Kentsel gelişimin bir diğer önemli unsuru kentsel alanı ve bu alanın işlevselliğini karakterize eden kentsel hareketlilik. Günümüz koşullarında şehir sakinlerinin her yere rahatlıkla ulaşmalarının sağlanması elzemdir. Kentsel hareketlilikteki değişiklikler ise şehirlerin sağlığını, sosyoekonomik koşullarını, arazi kullanımını, enerji verimliliğini ve yenilenebilir enerji kullanımını etkileyecek uygun politika çerçevesini, standartları ve planlamayı gerektirir. Bu nedenle şehirler ulaşımın olumsuz etkilerinin önüne geçmek için çeşitli yaklaşımlar benimser ve oluşan çevresel sorunlara engel olmak adına çözüm önerileri getirir. Bu bağlamda, hareketliliğe dair yeni hedeflerin erişilebilirlik odaklı olması karbon salınımını önlemek ve iklim krizinin hasarlarını en aza indirmek adına önemli bir yaklaşım olarak öne çıkıyor.

28 Eylül'de gerçekleşen "Erişilebilirlik, Ulaşım" başlıklı üçüncü modül; erişilebilirlik, kapsayıcı ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri ve İstanbul'daki yaya, bisiklet deneyimleri tartışılarak başladı. Gruplara ayrılarak başlayan atölye çalışmasında ise ulaşım ve erişilebilirliğin temelinde sokak ölçeğinden, metropol ölçeğine kadar bireylerin sorumlulukları ve taleplerinin, karar süreçlerinde ne kadar ve nasıl etkin olabileceklerinin ipuçları keşfedilmiş ve yeni senaryolar ortaya konmuştur. Sokağın, mahallenin geleceğin kentlerinde vazgeçilmez birimler

olarak sürekliliğinin ve dayanıklılığının sağlanması için bugünden hareketin başlaması için kavramlar üretilmiş, eylemler için etaplamalar yapılmıştır. Geleceğin akıllı kentlerinde bilgi teknolojilerinin bireysel hareketliliğin değil, toplumsal hareketliliğin ve erişilebilirliğin nasıl destekleyicisi olabileceği üzerine senaryolar geliştirilmiştir.

Modül 4: Katılımcılık, Demokratik Kent Yönetimi⁵

Kent sakinlerinin davranış ve talepleri, şehirlerin vizyonunun belirlenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Katılım pratiklerine öncelik verilmesi ile yeni bir düşünce biçiminin ortaya çıkacağı ve bu sayede şehirlerin boyut, yoğunluk ve karmaşıklıktan bağımsız olarak etkileşim alanlarına dönüşeceği düşünülür. Bu bağlamda vatandaşların fikir üretmek, çözüm önerileri sunarak ve müzakere ederek geleceğin kentlerinin oluşumuna katkıda bulunması beklenir. Benzer bir yaklaşımla, pek çok şehir gelecek vizyonunu toplumsal katılım üzerinden şekillendirmeye özen göstermekte. Vatandaşların hayatlarını doğrudan etkileyen politika kararlarının alınmasında kentsel yönetim, vatandaş katılımı, yenilikçilik ve yaratıcılık gibi birçok hususun göz önünde bulundurulması önemlidir. Geleceğin nasıl şekilleneceğinin tahmin edilmesi kolay değildir, ancak hazırlanan gelecek vizyonları, yapılan seçimler ve politika önerileri gelecekteki yaşamı büyük ölçüde şekillendirdiği yadsınmaz bir gerçek.

30 Eylül'de gerçekleşen "Katılımcılık, Demokratik Kent Yönetimi" başlıklı dördüncü modül; İstanbul Kent Konseyi deneyimi, Stratejik Plan Hazırlık Süreci, İBB Katılımcı Bütçe Deneyimi ve Vizyon 2050 Sürecine dair tartışmalarıyla başladı. Bu tartışmaların ardından atölye çalışması "Kent Konseyi Tartışmaları", "Katılımcı Bütçe Tartışmaları" ve "Stratejik Plan Tartışmaları" olmak üzere üç başlıkta tasarlandı. Her grup gün tüm bu süreçlerin eksikliklerini öne çıkartarak bu eksikliklerin giderilmesi ve daha şeffaf, adil ve kapsayıcı bir süreç tasarlanması konusunda öneriler geliştirdi.

Modül 5: Geleceğin Kentlerine Doğru

3 Ekim'de Müze Gazhane'de halka açık olarak gerçekleştirilen atölye serisinin son modülü olan "Geleceğin Kentlerine Doğru" başlığında ise Barış Doğru'nun moderatörlüğünde dört gün boyunca yapılan çalışmaların, katılımcılığın ve gelecek tahayyüllerinin tartışıldığı bir forum gerçekleştirildi. "Geleceği Tasarlamak: Disiplinlerarası Bir Öğrenme Deneyimi" atölye serisinde tasarlanan projeler ve çözüm önerilerine yönelik bir proje kataloğu oluşturmak üzere çalışmalar devam ediyor. Ortaya çıkan proje önerilerine yönelik kataloğu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin ilgili birimleri ile paylaşılması amaçlanıyor.

Notlar

- 1 Ateş, M. ve D. Önder Erinsel (2019). "Akıllı Şehir Kavramı ve Dönüşen Anlamı Bağlamında Eleştiriler. Megaron. 14(1):41-50.
- 2 Modül 1: İklim Krizi, Dayanıklı Şehirler. Dr. Öğr. Üyesi Barış Gençer Baykan'ın kolaylaştırıcılığında. Arda Moltay, Ceren Tüfek ve Yağız Eren Abanus'un mentörlüğünde gerçekleşti.
- 3 Modül 2: "Teknoloji, Akıllı Şehirler". Prof. Dr. Kerem Koramaz'ın kolaylaştırıcılığında. Elif Şen, Emine Zerrin Şakır ve Hakan Kökçü mentörlüğünde gerçekleşti.
- 4 Modül 3: Erişilebilirlik, Ulaşım. Doç. Dr. Kevser Üstündağ'ın kolaylaştırıcılığında; Arzu Erturan, Merve Akdağ ve Tahir Can Yarımoglu mentörlüğünde gerçekleşti.
- 5 Modül 4: "Katılımcılık, Demokratik Kent Yönetimi" başlıklı atölye Yaşar Adanalı kolaylaştırıcılığında Anıl Kocaogulları, Ayşegül Güğüs ve Özlem Gonca Yalçınkaya mentörlüğünde gerçekleşti.

"Senin İstanbul'un Nasıl Olsun? İnteraktif Haritalama

"Geleceği Tasarlamak: Disiplinler Arası Bir Öğrenme Deneyimi" atölye serisinin bitişi ile birlikte programa katılan öğrenciler tarafından katılıma dikkat çekecek bir uygulama önerisi ortaya atıldı. Büyükşehirlerde konunun öznelinin söz hakkına sahip olmadığına vurgu yapılarak 7 Ekim Dünya Büyükşehirler Gününde İstanbul vatandaşların katılımını hedefleyen, kentte hâlihazırda yaptıkları ve değiştirmek istedikleri gündelik aktivitelerini işleyebilecekleri bir platform tasarlandı. Bu çalışmayla İstanbulluların fiziksel aktivite, barınma-çalışma-egitim alanları ve sosyal aktivitelerine hareketlerine dair sorunlarının ve isteklerinin mekânsal ölçekte değerlendirmesi amaçlandı. Tasarlanan interaktif harita 7-8 Ekim tarihlerinde, insan hareketinin yoğunlaştığı, kullanıcı çeşitliliğinin fazla olduğu bir geçiş alanına sahip olması sebebiyle Karaköy/Taksim Tünel çıkışına yerleştirildi.

Öncelikle İstanbullulara üç soru yöneltildi: "İstanbul'da en çok nerede vakit geçiriyorsun/geçirmek istersin?", "İstanbul'da nerede sosyalleşiyorsun/sosyalleşmek istersin?", "İstanbul'da en çok nerede spor yapıyorsun/yapmak istersin?". İstanbulluların deneyimlerini paylaşmaları ve gündelik yaşam aktivitelerini mekân üzerinde işaretleyebilmeleri için "etiketler" tasarlandı. Etiket tasarımları 3 yaş grubuna (genç, yetişkin, yaşlı) ve sosyal aktivite, fiziksel aktivite ve günlük rutinlere (çalışma, barınma, eğitim) göre çeşitlendirilerek oluşturuldu. Katılımcı harita deneyiminden elde edilen veriler üzerine çalışmalar atölye serisine katılmış olan ekipteki bu projeye katkı sunan öğrenciler ile birlikte devam ediyor. İstanbulluların sosyal ve fiziksel aktivitelerine, günlük rutinlerindeki deneyimlerini ortaya koyan ve deneyimlemek istedikleri mekânların okunmasını sağlayan bir veri seti elde edildi. Elde edilen bu verilerle "Senin İstanbul'un Nasıl Olsun?" temalı bir manifesto yazılması hedefleniyor.